

Afgiftekantoor
Antwerpen X

Driemaandelijke
Nieuwsbrief voor
EPITAAF-leden

Nummer 24
juli/aug./sept. 1994
8ste jaargang

EPITAAF

vereniging voor funéraire archeologie

Woord vooraf

Het funerair erfgoed komt steeds meer in de belangstelling. Met grote vreugde stellen wij vast dat er enkele belangrijke initiatieven ontstaan rond de funeraire thema's. Een trend die Epitaaf slechts kan toejuichen.

In Brugge bijvoorbeeld is een "Stedelijke commissie voor graftekens" met veel ijver aan de slag. Hun inspanningen resulteerden al in een publikatie en een permanente tentoonstelling in het Lapidarium van de begraafplaats Assebroek-Brugge.

Marleen Struye, lid van de hogergenoemde commissie, geeft ons meer uitleg. Op 24 september a.s. krijgen wij de gelegenheid om ter plekke kennis te maken met het kerkhof en het museum onder haar deskundige begeleiding.

Begraafplaats Assebroek-Brugge.
Familiëgraf van de bekende Brugse
beeldhouwers Hendrik en Gustaaf Pickery
(Stedelijke fotografische dienst Brugge).

• TENTOONSTELLINGEN •

Amsterdam, Nieuwe Ooster-begraafplaats, Kruislaan 126.
Graven in het verleden (permanent) • **Memento & gasten** (tot 31 aug.) • **Gedenkstenen** (tot 31 aug.) dagelijks 13.00-15.30u.

Antwerpen, Archief en Museum van het Vlaams Cultuurleven, Minderbroederstraat 22. **In het licht van de dood. Post-mortemfoto's** (tot 1 okt.) di.-za. 10.00-17.00u.

Brussel, Archief en Museum van het Vlaams Leven te Brussel, Visverkopersstraat 13. **Hendrik Beyaert, architect** (tot 11 sept.) ma.-vrij. 9.00-16.30u • za. 3, za. 10 en zo. 11 sept. 10.00-16.30u. *Meer hierover in ons vorig nummer.*

Londen, Victoria & Albert Museum, Cromwell Road. **Pugin. A gothic passion** (tot 11 sept.) ma.-za. 10.00-17.50 u, zo. van 14.30-17.50 u.

Inhoud

De centrale begraafplaats te Assebroek-Brugge	2
Epitaafnieuws	5
Gentse Begraafplaatsendag	7
Wij herdenken	7
Agenda	8

De centrale begraafplaats te Assebroek-Brugge

De Brugse centrale begraafplaats wordt in de gewone omgangstaal vaak het 'kerkhof van Steenbrugge' genoemd. De begraafplaats te Assebroek-Brugge is echter geen kerkhof in de strikte zin van de benaming - een hof rond een kerk waar de doden worden begraven - maar een stedelijke begraafplaats buiten de stadsomwalling. Het verbreken van de band tussen kerk en kerkhof gaat terug op een maatregel uit 1784 van de Oostenrijkse keizer Jozef II. Onder meer omwille van de openbare gezondheid en hygiëne mocht er niet langer in of rond de kerken worden begraven.

De ontstaansgeschiedenis van de Brugse begraafplaats is dus op het einde van de 18de eeuw te situeren. Toen werd grond aangekocht van

het Sint-Trudoklooster in Assebroek. De Brugse bevolking was erg geschokt door deze ingrijpende maatregel die afbreuk deed aan de oude traditie waarbij de afgestorvenen in en rond de kerken werden begraven. Aanvankelijk stootte dit op fel verzet. Na de val van Jozef II in 1789 raakten de bepalingen in onbruik, maar door de hernieuwde invoering ervan door het decreet van Napoleon van 23 prairial van het jaar XII (12 juni 1804) werd het nieuwe 'Algemeen Kerkhof' opnieuw en definitief in gebruik genomen.

Aanleg en uitzicht

Een plan uit 1837 opgemaakt door de toenmalige stadsconstructeur Pierre Buyck geeft de indeling weer

van het 'Algemeen Kerkhof'. Een poortgebouw, vroeger met kapel en woningen voor de kapelaan en de grafmaker, geeft toegang tot de begraafplaats. Een centrale gang liep van het poortgebouw tot aan het kalvariekruis en de grafplaatsen waren ingedeeld volgens sociale klasse, de hoogste bij de kalvarie.

De Brugse begraafplaats wordt gekenmerkt door een traditioneel rechthoekig planconcept. Van bij de aanleg van het oudste gedeelte was het terrein ingedeeld volgens een strak geometrisch assenstelsel met brede hoofdassen en aan beide kanten symmetrisch voortgezette dwarsassen. Bij latere uitbreidingen (19de en 20ste eeuw) werd dit rechthoekig planconcept doorgetrokken.

Een beeld van de werkzaamheden met centraal het grafteken van geneesheer Jacques De Mersseman.

Het eenvoudige maar karaktervolle poortgebouw van ca. 1800.

De begraafplaats beslaat thans een oppervlakte van 12 ha en bevat eveneens een columbarium en een strooiweide. Het huidige beeld van de historische site wordt gevormd door het samenspel van funeraire monumenten, architecturale elementen en een rijke beplanting. De hoge bomen en meer bepaald de majestueuze beuken die de hoofddreven domineren, geven aan de Brugse begraafplaats een parkkarakter, een oase van rust en meditatie in de stedelijke agglomeratie.

Architecturale elementen en graftekens

Het sobere maar karaktervolle poortgebouw, de grafkapel van de kanunniken van de Sint-Salvatorskathedraal - beide constructies uit de 19de eeuw -, het 20ste-eeuwse lapidarium en de oude afsluitingsmuur zijn beeldbepalende architecturale elementen op de begraafplaats.

Zo bijvoorbeeld fungeert de grafkapel van de kanunniken als belangrijk referentiepunt op de kruising van meerdere hoofddreven. Deze neogotische grafkapel werd gebouwd in 1864-1865 naar een ontwerp van Jean-Baptiste Bethune en in 1985 en 1992 gerestaureerd. In de grafkelder ligt onder meer de bekende historicus kanunnik Adolf Duclos († 6 mei 1925) begraven.

Visueel dominerend is ontegensprekelijk de kalvarie in de centrale hoofddreef. De kalvarie is een grafkelder van 1811 voorbehouden aan de burgerlijke overheid. Het grote gietijzeren kruis op hoge neoklassieke sokkel dateert uit 1852 en verving vermoedelijk een houten exemplaar.

Op de begraafplaats vormen enkele groepen graftekens opmerkelijke entiteiten waaronder het Engelse kerkhof, de dreef met de percelen van de religieuze orden en de oorlogsgraven van Belgische solda-

ten (1914-1918).

In de historische site is een interessante variëteit aan waardevolle 19de-eeuwse graftekens aanwezig die belangrijke getuigen zijn van hun tijd. Deze grafmonumenten kunnen zowel om hun historische, kunsthistorische als volkskundige aspecten een waarde bezitten.

Talrijke personaliteiten die een rol speelden in de Brugse geschiedenis vonden hun laatste rustplaats op deze begraafplaats. Bekende figuren zijn onder meer politici zoals Minister van Staat Achiel Van Acker, kunstenaars zoals Hendrik en Gustaaf Pickery, letterkundigen zoals Guido Gezelle en Julius Sabbe en een groot aantal architecten waaronder Louis Delancenserie.

Meerdere aspecten van het grafteken bepalen de kunsthistorische waarde, zoals de ontstaansgeschiedenis, de ontwerper (o.m. Jean-Baptiste Bethune), de uitvoerders

(o.m. Hendrik Pickery), het materiaalgebruik, het stilistisch en typologisch aspect, de iconografie, de epigrafie, de kalligrafie en de heraldiek.

Als markant voorbeeld wordt hier het grafteken van geneesheer Jacques de Mersseman aangehaald. Van dit monument zijn zowel opdrachtgever, ontwerper als uitvoerder bekend. Het werd in 1856 opgericht op initiatief van zijn vriendenkring, door Jean-Baptiste Bethune ontworpen en door beeldhouwer Karel Geerts uitgevoerd. Door de erge staat van verwerking van de witte natuursteen onderging het grafteken in 1993 een grondige restauratie.

Brugse Stedelijke Commissie voor Graftekens

Door de wet van 20 juli 1971 zijn de 'altijdurende grafconcessies' afgeschaft. Hierdoor zijn een groot aantal grafkelders en graftekens,

waarvan de aanvraag niet werd vernieuwd, eigendom van de gemeente geworden.

In 1978 werd de Stedelijke Commissie voor Graftekens opgericht om over dit funerair patrimonium en het behoud advies te verstrekken en middelen te bepalen tot conservatie of restauratie. Voor haar adviezen gaat de Commissie uit van enkele vooraf vastgelegde basis-criteria, waarbij zowel de waarde van het grafteken afzonderlijk als de waarde van het ensemble en het landschap in overweging wordt genomen.

De aandacht gaat hierbij uit naar alle Brugse begraafplaatsen en op de centrale begraafplaats voornamelijk naar het oudste gedeelte, dat als een beschermd gedeelte (campo santo) wordt beschouwd.

Op initiatief van de Commissie is er een lapidarium (steenmuseum) gebouwd waarin een permanente tentoonstelling staat opgesteld.

Er wordt gewerkt aan een grondige inventaris van de waardevolle graftekens en in 1993 werd een Beknopte Gids gepubliceerd.

De adviezen van de Commissie hebben geleid tot de restauratie van een aantal merkwaardige grafmonumenten.

Tentoonstelling in het Lapidarium

Al van bij de oprichting van de Commissie was de idee aanwezig voor het bouwen van een lapidarium (steenmuseum). Hierbij werd gedacht aan een museum of bewaarplaats voor merkwaardige graftekens of delen ervan die bedreigd worden en in situ niet meer kunnen bewaard blijven.

Het lapidarium, gebouwd in 1983 en een jaar later bekroond met de Baksteenprijs voor Architectuur is ingeplant in het Engels Kerkhof, dit is de begraafplaats van de in de 19de eeuw sterk vertegenwoor-

De hoofddreef, richting kalvarie.

digde Anglicaanse gemeenschap. Sinds 1993 is er eveneens een permanente didactische tentoonstelling te bezoeken die in vijf thema's, nl. het historische, het kunsthistorische, het volkskundige, het landschappelijke en de conservatie/restauratie van graftekens, het funeraire patrimonium belicht.

Restauratie graftekens

Sinds 1990 worden jaarlijks in opdracht van de Stad Brugge en op advies van de Stedelijke Commissie een aantal merkwaardige graftekens op de centrale begraafplaats, die eigendom zijn van de gemeente, gerestaureerd.

In de periode 1990-1993 kregen reeds meer dan 60 graftekens een onderhouds- en/of restauratiebeurt waaraan een bedrag van meer dan 4 miljoen BEF werd besteed. De ingrepen bleven bij voorkeur beperkt tot onderhouds- en instandhoudingswerken. Voor sommige zeer waardevolle monumenten werd gezien de erge staat van verwerking van het materiaal, gekozen voor een meer ingrijpende restauratie. In een volgende fase zullen ook enkele graftekens op andere stedelijke begraafplaatsen aan de beurt komen.

Niettegenstaande een duidelijk doelgericht beleid inzake behoud en restauratie van het funeraire patrimonium is een bezinning over de aanpak steeds een vereiste. Een evaluatie van wat reeds verwezenlijkt is dient geregeld te gebeuren.

Deze bedenking stelt zich ondermeer concreet door een nieuwe interesse vanuit een heel andere benadering, met name de waarde van de begroeiing op de monumenten zelf. De Brugse begraafplaats blijkt ongemeen rijk te zijn aan mossen en korstmossen. Bij een onderhoudsbeurt worden deze organismen onherroepelijk verwijderd. In het licht van deze verruimde belangstelling zal de restauratiefilosofie herdacht worden.

BEKNOPTE GIDS

DE CENTRALE BEGRAAFPLAATS TE ASSEBROEK-BRUGGE

Door een beperkte afvaardiging van de Stedelijke Commissie voor Graftekens wordt gewerkt aan een wetenschappelijk naslagwerk voor alle belangrijke graftekens op de centrale begraafplaats. Gezien de omvang van dit werk was een spoedige publikatie niet realiseerbaar. Daarom werd besloten om op korte termijn een gids te publiceren die gelijktijdig met de opstelling van de tentoonstelling in het lapidarium tot stand kwam.

De gids is een uitgave van de Heemkundige Kring Maurits Van Coppenolle te Brugge in samenwerking met de Stedelijke Commissie voor Graftekens en is als een speciale aflevering verschenen in het tijdschrift *Brugs Ommeland* (jaargang 1993, aflevering 1-2). In overdruk worden een aantal brochures verkocht zowel bij de Heemkundige Kring zelf als bij de

stedelijke diensten van de stad Brugge

Na een algemene inleiding over de verschillende aspecten van het funeraire patrimonium worden in het corpus 60 geselecteerde graftekens in de historische site beschreven. Aan de hand van een plannetje kan men de uitgestippelde route van de aangeduide graftekens volgen. De idee hierbij is om de geïnteresseerde bezoeker een museumwandeling door het lapidarium, gevolgd door een wandeling op de begraafplaats met de gids als begeleiding aan te bieden.

Hopelijk kan dit de kennis verruimen van het tot nu toe vrij onbekende Brugse funeraire patrimonium, zowel wat het aanbod aan waardevolle graftekens betreft als de belangrijkheid van de figuren die er begraven liggen.

Marleen Struye, lid van de Stedelijke Commissie van Graftekens te Brugge.
Foto's : Stedelijke fotografische dienst Brugge.

AFNIEUWS • EPITAAFNIEUWS • EPITAAFNIEUWS • EPITAAFNIEUWS

••••• FERDINAND NICOLAY •••• EERSTE BESCHERMD MONUMENT OP LAKENSE KERKHOF ••••

Bij besluit van 14.04.1994 ging de regering van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest over tot de bescherming als monument van het grafmonument voor filantroop Ferdinand NICOLAY op het kerkhof van Laken, hierbij definitief gevolgd door een voorstel van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uit 1984.

Na 1854 op eigen initiatief opgericht rechtover de ingang van de Koninklijke crypte, wordt het monument gekenmerkt door het bekronende, meer dan levensgrote witmarmeren beeld van de overle-

dene, door de Herentalse beeldhouwer Charles FRAIKIN.

Sinds de vervallenverklaring van de 'eeuwige vergunning' is de stad Brussel eigenaar van dit eerste op Laken beschermde monument.

••••• CAMPO SANTO •••••

Bij besluit van 18 april 1994 besliste Vlaams Minister van Verkeer, Buitenlandse Handel en Staatshervorming - tevens bevoegd voor Monumentenzorg - Johan Sauwens de beschermingsprocedure in te zetten (het zgn. voorontwerp van lijst) voor:

• als monument "het gedeelte van het *Campo Santo*, omvattende de oudste delen van de begraafplaats

aangelegd in 1847 en 1856 op de noordwesthelling van de zogenaamde Kapelleberg, ten noorden begrensd door een rij graven die het hellend, gekasseide toegangspad naar de heuveltop afzomen en die door een bakstenen muur of aanplantingen van de erachter gelegen secties gescheiden zijn, zoals afgebakend op bijgaand plan, bekend ten kadaster: Gent, 18de afdeling (Sint-Amandsberg), sectie B/5, deel van perceelnummer 341 L”;

• als stadsgezicht “zoals afgebakend op bijgaand plan : het gedeelte van het Campo Santo te Sint-Amandsberg omvattende de oudste delen aangelegd in 1847 en 1856 en de uitbreiding van 1876, begrensd door de Oude Gentstraat, met inbegrip van de omheining, en de onmiddellijke omgeving, namelijk de Kapelleberg met de als monument beschermde kapel, het openbaar parkje, de parochiekerk, het voormalige gemeentehuis en het oorlogsmonument”.

Campo Santo te Sint-Amandsberg. Grafmonument Jan Frans Willems (1793-1846). Foto Bestuur Monumenten en Landschappen.

••••• DOODGEWOON •••••

In het zog van het voortijdig - na slechts één nummer - ter ziele gegane Nederlands tijdschrift “over leven, dood, begraven, cremieren en rouwverwerking” *Mortalis* (jrg. 1, nr. 1, juni 1993) werd op 13 mei jongstleden in Amsterdam het eerste nummer voorgesteld van *Doodgewoon*, “Het nieuwe publiekstijdschrift over de dood”. In dit maidennummer worden onder meer bijdragen gebracht over grafkunstenaars Nicole Capaan en Walter Carpay, het gebalsemde lichaam van Lenin en een jaarlijkse dodendans in Spanje. Verder een interview met de Franse kunstenaar Catherina de Luca die met as van overledenen schildert en de filosofische bespiegelingen van een begraafplaatsbeheerder-in-spe over de plaats van de dood in onze tijd.

Doodgewoon verschijnt driemaandelijks, kost 10 NLG per nummer of 35 NLG voor een abonnement.

Te bestellen bij *Doodgewoon*, Rombout Hogerbeetsstraat 111, 1052 VW AMSTERDAM.

••••• HONDERD JAAR NIEUWE OOSTERBEGRAAFPLAATS •••••

Op zaterdag 14 mei jongstleden herdacht Amsterdam met gepaste luister het 100-jarig bestaan van de Nieuwe Oosterbegraafplaats in het stadsdeel Watergraafsmeer.

Gelegenheidstoespraken door o.m. Mies Bouwhuys, het jubileumboek 100 jaar Nieuwe Oosterbegraafplaats, tijdelijke en permanente tentoonstellingen en de inhuldiging van de dubbele Funeraire route en Route Flora & Fauna met bijhorende vouwfolder (Een niet-alledaagse wandeling) vormden slechts enkele van de meer tastbare aspecten van dit feestelijk gebeuren.

Waarlijk adembenemend was daarenboven de eenmalige historische stoet van 12 rouwkoetsen (ruim 38 paarden!), 10 lijkwagens of volgauto's en 2 muziekgezelschappen (waaronder een merkwaardige Surinaamse band), die vanaf het Koninklijk Instituut voor de Tropen (plaats van de 'Oude' Oosterbegraafplaats) in de late voormiddag de Nieuwe Oosterbegraafplaats binnenstroomde. Van harte feliciteert Epitaaf hierbij de begraafplaatsverantwoordelijken en de initiatiefnemers van het onvergetelijke evenement.

Het jubileumboek '*Een plaats van Rust en Bezinning - 100 jaar Nieuwe Oosterbegraafplaats*' kan telefonisch besteld worden bij Uitgeverij Spruyt, Van Matngem & Does in Leiden (tel. 071.32.29.22).

De beide wandelroutes, met ter plaatse te verkrijgen folder, zijn permanent bedoeld.

De nog lopende tentoonstellingen worden vermeld onder onze gelijknamige rubriek op blz. 1.

••••• EPITAAF-DOCUMENTATIECENTRUM •••••

Attente Epitaafleden blijven onmisbaar voor het op peil houden van onze bibliotheek en verzamelingen. Naast drie fraaie gietijzeren kruisen van een (voorlopig) anonieme schenker, werden ons alweer

persknipsels en copieën bezorgd, o.m. door Dany Smet, Joris Dillen, Rita Saerens en An Hernalsteen. Vermeldenswaard hierbij zijn :

- Anja KRABBEN, **Bolhoeden en versteende tranen. Italiaanse grafmonumenten**, in *Spiegel Historiae*, jg. 29, juni 1994, pp 236-240.
- André DESPRETZ, **Kanttekeningen bij grafmonumenten van Jules Biesbroeck**, in *Gentse Tijdingen*, jg. 15, 1986, nr. 3, pp.127-136.

***** OPEN MONUMENTENDAG 1994 *****

Lijkwagens of -koetsen en het grafbeeldhouwersatelier Ernest Salu zouden gedroomde thema's gevormd hebben om vanuit Epitaf opnieuw aan te knopen bij de Open Monumentendag Vlaanderen (Transport) of Brussel (De Werkruimte). De reconstructie van het glazen wintertuindak en alle hebbelikheden eigen aan dit soort bouwwerken lieten helaas niet toe ook maar iets te organiseren in of om ons toekomstig Centrum voor Funeraire Archeologie. Een toekomst die nu toch met rasse schreden nadert.

***** KASSEL *****

De wellicht te nipt aangekondigde en late afzegging lieten de geplande uitstap naar Keulen en Kassel op de

valreep afspringen. Gezien de duidelijk toch aanwezige belangstelling willen wij de reis in het najaar - bijvoorbeeld oktober - opnieuw organiseren. Een 20 deelnemers houdt de kostprijs redelijk. Graag een seintje van liefhebbers.

***** GENTSE BEGRAAFPLAATSENDAG *****

Voortbouwend op het succes van de Antwerpse Begraafplaatsendag in november 1993, organiseren Epitaf, de Stichting Monumenten- en Landschapszorg en de VTB-VAB op **zaterdag 19 november 1994** een eerste Gentse Begraafplaatsendag.

Op het programma staan geleide bezoeken aan **het Campo Santo te Sint-Amandsberg, de Westerbegraafplaats aan de Palinghuizen en het kerkhof van Mariakerke**, volgens de geijkte formule : deskundige gidsen, een bijhorende brochure en verplaatsing per autobus.

Info dienaangaande kan bekomen worden bij de coördinerende Stichting Monumenten- en Landschapszorg, Bergstraat 72, 1000 Brussel (tel. 02/512.40 97).

Marcel Celis

ijverde Sabbe voor de economisch belangrijke aanleg van het kanaal naar Zeebrugge. En stichtte hij het tweetalige tijdschrift "De Hallatoren" (1874-1880), en nadien het weekblad "De Brugse Beiaard". Hij schreef onder meer verhalend proza en publiceerde een aantal gedichten in de bundel "Mijn Brugge". Nog uit zijn werk : "Het nationaal beginsel in de Vlaamsche schilderkunst" (1874), de cantate "Klokke Roeland" (1877), "Brugge's ontwaking, Van Eyck's cantate" (1878), "Grootmoeders vertelboek" (1883) enz.

Brugge, Stedelijke begraafplaats.

Op 15 augustus
STIJN STREUVELS (pseud. voor Frank Lateur), Vlaams schrijver.
 ° Heule, 3 oktober 1871
 † Ingooigem, 15 augustus 1969

Streuvels, een neef van G. Gezelle, was reeds bij leven een vermaardheid, mede door het feit dat hij, één van de meest gelezen Vlaamse auteurs, eredoctor van de universiteiten van Leuven (1937), Münster (1941) en Pretoria (1964) was. Hij begon als eenvoudige bakkersgast en werkte zich op tot een geïnspireerd auteur met de middelen die hij zichzelf aanreikte. Hij bekwaamde zich in het Engels, Duits en Deens en sprak zelfs een mondjevol Russisch. Hij maakte deel uit van de groep "Van-Nu-en-Straks" en was al gauw een geziene figuur in de Vlaamse cultuurmiddens. Zijn eerste verhalenbundel "Lenteleven" (1899) kende al dadelijk veel bijval en toen in 1907 zijn meesterwerk "De Vlaschaard" verscheen was zijn naam gemaakt. De "Vlaschaard" betekende een breuk met zijn vroegere werk dat deels nog sterk aanleunde bij het uitzichtloze fatalisme dat lang de bon-ton uitmaakte van de Noord-europese literatuur. Reeds in 1905 had hij zich te Ingooigem op het fameuze "Lijsternest" (het huidige Stijn Streuvelsmuseum) gevestigd en daar ontstond een omvangrijk oeuvre waarin hij zich meer en meer

• WIJ HERDENKEN •

Op 3 juli
JULIUS Ludovicus Maria SABBE, Vlaams schrijver.
 ° Gent, 14 februari 1846
 † Brugge, 3 juli 1910

Julius Sabbe, vader van Maurits, promoveerde in de wijsbegeerte en de letteren in 1869 aan de Gentse universiteit. Van dan tot 1905 was hij leraar te Brugge. De vrijzinnige levensbeschouwing van deze strijdbare liberaal kwam al vroeg tot uiting namelijk toen hij zich aansloot bij de vrijdenkende studenten-

vereniging "t Zal wel gaan". Hij leefde tijdens een periode dat politiek actieve persoonlijkheden ook nog een belangrijke rol speelden in het kulturele leven. Zo was Julius Sabbe èn nauw betrokken bij de liberale Vlaamse beweging èn literair bedrijvig èn een vurige verdediger van de Vlaamse kulturele belangen. Hij behoorde bovendien tot de groep intellectuelen die al vroeg oog hadden voor de schoonheid en de historische waarde van het unieke Brugge. Maar even zo goed

ging verdiepen in 's mensen passies en innerlijke conflicten.

Over hem schrijft prof. dr. R.F.

Lissens : *"Als synthetisch en elementair kunstenaar van formaat heeft Streuvels de literatuur verrijkt met grootse lyrische fresco's, met epische evokaties van de strijd van de mens tegen de aarde en het noodlot (...). In bladzijden van ongemeen beeldend, ritmisch en taalscheppend vermogen, dat rijkelijk uit het Westvlaams put, heeft hij een eigen kosmisch en viriel visionaire wereld opgeroepen, waarin natuur en mens tot een innige eenheid zijn versmolten".*

In 1904 en 1909 ontving Streuvels telkens de "Staatsprijs voor de Vlaamse Letterkunde", in 1926 de "Staatsprijs voor Vlaams verhalend proza", in 1935 de "Grote Staatsprijs ter bekroning van een schrijversloopbaan" en in 1962 de "Prijs der Nederlandse Letteren". Uit zijn "Verzameld werk" (4 delen, 1971-73) lichten we enkele titels : "Doodendans" (1901), "Dorpsgeheimen" (1904), "Stille Avonden" (1905), "Het kerstekind" (1911), "Vertelsels van het jaar nul" (1922), "Herinneringen uit het verleden" (1924), "De teleurgang van de Waterhoek" (1927), "Alma met de vlassen haren" (1931), "Beroering over het dorp" (1948), "Kroniek van de familie Gezelle (1960) enz.

Ingooigem, grafmonument tegen de kerk (naast dat van Hugo Verriest).

Op 23 september
JAN VAN RIJSWIJCK

burgemeester van Antwerpen

° Antwerpen, 14 februari 1853

† Testelt, 23 september 1906

Behoorde tot een familie van populaire dichters die traditioneel een voorname rol speelde in de jonge Vlaamse Beweging. Hij was de zoon van Jan Baptist, journalist en dichter, neef van volkspoët Theodoor en kleinzoon van Jan Cornelis, poët bij gelegenheid. Hij studeerde aan de Leuvense universiteit en promoveerde tot de doctor in de rechten te Brussel in 1876. Eenmaal als advocaat te Antwerpen gevestigd lag de weg voor zijn politieke bedrijvigheid open. Samen met zijn goede vriend Max Rooses stond hij in de Vlaams-liberale beweging, o.m. in "Olijftak", "Willemsfonds" en "Liberale Vlaamsche Bond". Van 1883 tot 1888 leidde hij het weekblad "de Kleine Gazet".

Als Antwerpens burgemeester (1892-1906) zette hij zich onvoor-

waardelijk in om de dreigende verfransing te keren, voor de verfraaiing van het stadsbeeld en de algemene welvaart. De vlotte, aristokratische man maakte zich zozeer bij zijn stadsgenoten geliefd dat hij een voorname plaats inneemt in de al zo belangrijke reeks populaire burgemeesters van de Sinjorenstad. Over hem schreef Lode Baekelmans : *"Zijn Vlamingenschap droeg hij als een adellijk blazoën en zijn voornaamheid, zijn welsprekendheid en zijn Antwerpse zwier hadden een bekoring zonder weerga bij de menigte. (...) In de beroerden tijd van de strijd voor het algemeen stemrecht, toen de havenarbeiders de staking hadden uitgeroepen kon Van Rijswijck dan ook rustig aan de havenkant wandelen, waar de dokwerkers welgevallig en met eerbied "onzen Jan" begroetten. Hij verwierf geen rijkdom en kende geen eigenbelang. Als een kunstenaar proefde hij de broze schoonheid van menschen en dingen..."*

Antwerpen-Schoonselhof, perk N (ereperk).

Filip Tas

Agenda

Zaterdag 24 september 1994, 10.30 uur

Bezoek aan de Begraafplaats Assebroek-BRUGGE

onder begeleiding van Marleen Struye

Afspraak aan de hoofdingang, Brugs-Kerkhofstraat

Wij verzoeken U op voorhand in te schrijven door overschrijving op rekeningnummer 068-2039260-56 van Epitaaf, 1020 Brussel, met vermelding van datum, activiteit en aantal personen.

Prijs : Leden 75 BEF / Niet-leden 150 BEF.

EPITAAF vzw

Onze-Lieve-Vrouwvoorplein 16
1020 Brussel

Redactie :

Bert Bracke, Karel Roelants, Filip Tas,
Linda Van Santvoort, Martine Wynants.
Met medewerking van Marcel Cells en
Marleen Struye.

Deze Nieuwsbrief werd gezet
en gedrukt door Carto, 1210 Brussel.
V.U. Linda Van Santvoort,
O.-L.-Vrouwvoorplein 16, 1020 Brussel.

Jaarabonnement en lidmaatschap 1994 :

450 BEF door overschrijving op rekening 068-2039260-56 van Epitaaf met vermelding van naam, adres en jaartal.

Giften :

Giften voor het inrichten van een Museum voor Grafkunst en voor het restaureren van grafmonumenten zijn steeds welkom op rekening 000-0000004-04 van de Koning Boudewijnstichting, met vermelding 'Programma Bouwkundig Erfgoed' én specificering 'Restauratie Salu' of 'Restauratie Grafmonumenten'. Indien U zou wensen dat uw gift voor de restauratie van een specifiek monument wordt aangewend, is voorafgaandelijk overleg noodzakelijk. Een attest voor fiscale aftrekbaarheid wordt binnen een termijn van dertig dagen na ontvangst van de gift aan de schenker opgezonden.